ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 8ης Νοεμβρίου 2007 [1]

I — Εισαγωγή

1. Με απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2006, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 6 Νοεμβρίου 2006, το tribunal du travail de Bruxelles (Βέλγιο) υπέβαλε προς το Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα για την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 259/68 του Συμβουλίου, της 29ης Φεβρουαρίου 1968, περί καθορισμού του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων και του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και περί θεσπίσεως ειδικών μέτρων προσωρινώς εφαρμοστέων στους υπαλλήλους της Επιτροπής [2].

2. Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της S. Gysen και ενός βελγικού οργανισμού πρόνοιας για ελεύθερους επαγγελματίες όσον αφορά τον καθορισμό του ποσού των επιδομάτων για συντηρούμενα τέκνα το οποίο έπρεπε να καταβληθεί στην S. Gysen για τα δύο από τα τρία τέκνα της κατ' εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας.

II — Νομικό πλαίσιο

Α — *Η κοινοτική ρύθμιση*

3. Δυνάμει του άρθρου του 11, δεύτερο εδάφιο, ο κανονισμός 259/68 «είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος».

4. Το άρθρο 67, παράγραφος 1, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΥΚ των υπαλλήλων), όπως καθορίζεται από το άρθρο 2 του κανονισμού 259/68 και όπως έχει διαδοχικά τροποποιηθεί από

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.
2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 01/001, σ. 108.

αυτό, προβλέπει υπέρ των εν λόγω υπαλλήλων τρία είδη οικογενειακών επιδομάτων: το επίδομα στέγης, το επίδομα συντηρούμενων τέκνων και το σχολικό επίδομα.

5. Τα άρθρα 1, 2 και 3 του παραρτήματος VII του ΚΥΚ των υπαλλήλων ορίζουν, ειδικότερα, τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η χορήγηση καθενός από τα επιδόματα αυτά και το αντίστοιχο ποσό.

6. Η παράγραφος 2 του άρθρου 67 διευκρινίζει ότι «οι υπάλληλοι που δικαιούνται οικογενειακών επιδομάτων τα οποία αναφέρονται στο παρόν άρθρο υποχρεούνται να δηλώνουν τα επιδόματα της ιδίας φύσεως που καταβάλλονται από άλλη πηγή, προκειμένου τα τελευταία να αφαιρεθούν από εκείνα που καταβάλλονται δυνάμει των άρθρων 1, 2 και 3 του παραρτήματος VII».

7. Δυνάμει των άρθρων 20, παράγραφος 2, και 21 του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΛΠ), όπως καθορίζονται από το άρθρο 3 του κανονισμού 259/68 και όπως έχουν διαδοχικά τροποποιηθεί από αυτό, το άρθρο 67 του ΚΥΚ των υπαλλήλων καθώς και τα άρθρα 1, 2 και 3 του παραρτήματός του VII έχουν κατ' αναλογία εφαρμογή στους έκτακτους υπαλλήλους.

B — *Η εθνική ρύθμιση*

8. Δυνάμει του καθεστώτος που θεσπίστηκε με το βελγικό βασιλικό διάταγμα της 8ης Απριλίου 1976 περί του συστήματος οικογενειακών παροχών υπέρ ελευθέρων επαγγελματιών [3], το ποσό του επιδόματος συντηρούμενου τέκνου εξαρτάται από τη θέση (στο εξής: τάξη) που έχει κάθε τέκνο για το οποίο χορηγείται το επίδομα αυτό στη χρονολογική σειρά των γεννήσεων των τέκνων του οικείου εργαζόμενου δικαιούχου των επιδομάτων. Ειδικότερα, το ποσό αυτό αυξάνεται αναλόγως του αριθμού των τέκνων που δικαιούνται επιδόματος: το επίδομα για το δεύτερο τέκνο είναι μεγαλύτερο του επιδόματος για το πρώτο τέκνο και ακόμη μεγαλύτερο για το τρίτο τέκνο και τα επόμενα.

9. Ωστόσο, το άρθρο 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, όπως έχει τροποποιηθεί, αναδρομικώς από 1ης Ιουλίου 2001, από το άρθρο 4 του βασιλικού διατάγματος της 7ης Σεπτεμβρίου 2003 [4], διευκρινίζει τα εξής:

«Για την εφαρμογή των άρθρων 17, 19, 20 και 20 bis, η σειρά καθορίζεται, λαμβανομένης υπόψη της χρονολογίας των γεννήσεων των τέκνων που δικαιούνται επιδόματος, βάσει του παρόντος διατάγματος, των κωδικοποιημένων νόμων για τα οικογενειακά επιδόματα

3 — *Moniteur Belge/Belgisch Staatsblad* της 6ης Μαΐου 1976, σ. 5952. Το διάταγμα αυτό τροποποιήθηκε επανειλημμένα.

4 — *Moniteur Belge/Belgisch Staatsblad*, φύλλο της 1ης Οκτωβρίου 2003, σ. 48215.

των μισθωτών, του βασιλικού διατάγματος της 26ης Μαρτίου 1965 για τα οικογενειακά επιδόματα ορισμένων κατηγοριών προσωπικού αμειβόμενου από το κράτος, του νόμου της 20ής Ιουλίου 1971 περί θεσπίσεως εγγυημένων οικογενειακών παροχών και περί των διεθνών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν στο Βέλγιο» [5].

III — Τα πραγματικά περιστατικά και το προδικαστικό ερώτημα

10. Η S. Gysen, Βελγίδα υπήκοος, δραστηριοποιείται στο Βέλγιο ως ελεύθερος επαγγελματίας.

11. Η S. Gysen είναι μητέρα τριών παιδιών: του Adrien, που γεννήθηκε το 1989 κατά τον πρώτο της γάμο, ο οποίος λύθηκε με διαζύγιο το 1993, και του Augustin και της Elise, που γεννήθηκαν το 1994 και το 1996, αντίστοιχα, κατά τον δεύτερο γάμο της, ο οποίος επίσης λύθηκε με διαζύγιο το 2000.

12. Ο πρώτος σύζυγος της S. Gysen, ο πατέρας τού Adrien, εργάζεται από 1ης Δεκεμβρίου 2001 στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ως έκτακτος υπάλληλος. Από την ίδια ημερομηνία, η S. Gysen, στην οποία ανατέθηκε με δικαστική απόφαση η γονική μέριμνα του Adrien, λαμβάνει το πλήρες ποσό του επιδόματος γι' αυτόν, ως συντηρούμενου τέκνου, βάσει του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ, στο όνομα και για λογαριασμό του πατέρα τού Adrien.

13. Τα οικογενειακά επιδόματα που καταβάλλονται από το A.s.b.l. Groupe S-Caisse d'Assurances sociales pour indépendants (στο εξής: Ταμείο) για τα άλλα δύο μικρότερα παιδιά της S. Gysen εισπράττονται, δυνάμει δικαστικής αποφάσεως, από την S. Gysen, η οποία έχει τη γονική μέριμνα των παιδιών της από κοινού με τον δεύτερο σύζυγό της.

14. Με έγγραφο της 22ας Φεβρουαρίου 2002, η S. Gysen ενημέρωσε το Ταμείο ότι ελάμβανε επιδόματα από την Επιτροπή για τον Adrien από 1ης Δεκεμβρίου 2001.

15. Το Ταμείο έπαυσε στη συνέχεια να καταβάλλει στην S. Gysen επιδόματα για τον Adrien, αλλά συνέχισε να καταβάλλει για τον Augustin και την Elise ως τέκνα δεύτερης και τρίτης τάξεως.

16. Ωστόσο, το Ταμείο παρακράτησε, από τον Μάρτιο του 2003 και μετά, από τα μηνιαία οικογενειακά επιδόματα που κατέβαλε στην S. Gysen, το συνολικό ποσό

5 — Μη επίσημη μετάφραση του γαλλικού κειμένου.

των 2 284,84 ευρώ, που αντιστοιχούσε στη διαφορά μεταξύ του ποσού των επιδομάτων που καταβλήθηκαν για δύο τέκνα, τον Augustin και την Elise, δεύτερης και τρίτης τάξεως, και αυτών που θα έπρεπε να της είχαν καταβληθεί, ήτοι επιδόματα για δύο τέκνα πρώτης και δεύτερης τάξεως. Από την ίδια ημερομηνία, το Ταμείο κατέβαλε στην S. Gysen επιδόματα για τον Augustin και την Elise ως τέκνων πρώτης και δεύτερης τάξεως. Το Ταμείο θεώρησε πράγματι ότι τα τέκνα για τα οποία καταβλήθηκαν οικογενειακά επιδόματα από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά τον καθορισμό της ομάδας των δικαιούχων τέκνων του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976.

17. Η S. Gysen προσέφυγε εν συνεχεία ενώπιον του tribunal du travail de Bruxelles ζητώντας να αναγνωριστεί ότι ο Augustin και η Elise πρέπει να θεωρηθούν ως τέκνα δεύτερης και τρίτης τάξεως υπό την έννοια του προπαρατεθέντος άρθρου καθώς και να υποχρεωθεί το Ταμείο να της επιστρέψει τα ποσά που παρακράτησε από τα επιδόματα που της καταβλήθηκαν από τον Μάρτιο του 2003 και μετά και να της καταβάλει αναδρομικώς τη διαφορά μεταξύ του καταβληθέντος ποσού και του πράγματι οφειλόμενου βάσει των επιδομάτων για τα ίδια τέκνα.

18. Το εν λόγω πρωτοδικείο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει προς το Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ο κανονισμός [259/68] και το “παράρτημα VII: κανόνες σχετικοί με τις αποδοχές, […]” αυτού, τμήμα 1, οικογενειακά επιδόματα, άρθρο 67, 1 (στα οποία) περιλαμβάνονται:

α) το επίδομα στέγης,

β) το επίδομα συντηρουμένων τέκνων,

γ) το σχολικό επίδομα,

μπορούν ή πρέπει, ή όχι, να θεωρηθούν ως “[…] διεθνής σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως ισχύουσα στο Βέλγιο” κατά την έννοια της επίμαχης εν προκειμένω εθνικής ρυθμίσεως;»

IV — Νομική ανάλυση

19. Για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να κρίνει αν, κατ’ εφαρμογή των κανόνων που ορίζονται με το βασιλικό διάταγμα της 8ης Απριλίου 1976, στην ομάδα των τέκνων ελεύθερου επαγγελματία τα οποία δικαιούνται

οικογενειακών επιδομάτων, η σύσταση της οποίας είναι απαραίτητη για τον ορισμό της τάξεως του καθενός εκ των τέκνων, πρέπει να περιλαμβάνονται τα τέκνα για τα οποία καταβάλλονται οικογενειακά επιδόματα από τα κοινοτικά όργανα δυνάμει των διατάξεων του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ.

20. Οι διάδικοι της κύριας δίκης συζήτησαν, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, την έννοια διεθνούς συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως που έχει ισχύ στο Βέλγιο, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του προαναφερθέντος βασιλικού διατάγματος. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η αναφορά στις «διεθνείς συμβάσεις περί κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν στο Βέλγιο» προστέθηκε στην εν λόγω διάταξη με το βασιλικό διάταγμα της 7ης Σεπτεμβρίου 2003 κατόπιν της αποφάσεως 106/2001 του Cour d'arbitrage [6] του Βελγίου, της 13ης Ιουλίου 2001 [7], με την οποία κρίθηκε ότι το άρθρο 42 του κωδικοποιημένου με το βασιλικό διάταγμα της 19ης Δεκεμβρίου 1939 [8] κειμένου νόμων περί οικογενειακών επιδομάτων των μισθωτών, αντιβαίνει στα άρθρα 10 και 11 του βελγικού Συντάγματος, που αφορούν τις αρχές της ισότητας και της απαγορεύσεως των διακρίσεων, «στο μέτρο που επιτρέπει, για τον υπολογισμό της τάξεως βάσει της οποίας καθορίζεται το ύψος των οικογενειακών επιδομάτων, να ληφθούν υπόψη ως τέκνα που δικαιούνται επιδόματος μόνον εκείνα για τα οποία χορηγείται επίδομα βάσει του εν λόγω κωδικοποιημένου κειμένου νόμων και εξαιρεί τα τέκνα που δικαιούνται επιδόματος βάσει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει κηρυχθεί ως ισχύουσα από το κοινοτικό δίκαιο» [9].

21. Στην κύρια δίκη, η S. Gysen υποστήριξε ότι στην έννοια των «διεθνών συμβάσεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν στο Βέλγιο», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, περιλαμβάνονται οι δεσμευτικές διατάξεις που ορίζονται στο πλαίσιο ενός οργανισμού δημοσίου διεθνούς δικαίου, όπως αυτές που περιλαμβάνονται στον ΚΥΚ των υπαλλήλων.

22. Το Ταμείο υποστήριξε αντιθέτως ότι η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω κανόνα του βασιλικού διατάγματος της 7ης Σεπτεμβρίου 2003 έχει εφαρμογή μόνον έναντι χωρών με τις οποίες το Βέλγιο έχει συνάψει πολυμερείς ή διμερείς διεθνείς συμβάσεις για θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως. Υπογράμμισε ότι δεν υφίσταται καμία σύμβαση μεταξύ του Βελγίου και των ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών που καταβάλλουν οικογενειακά επιδόματα στα μέλη του προσωπικού τους.

6 — Στις 7 Μαΐου 2007, με τροποποίηση του βελγικού Συντάγματος, η ονομασία του Cour d'arbitrage τροποποιήθηκε σε Cour constitutionnelle/Grondwettelijk Hof/Verfassungsgerichtshof (*Moniteur belge/Belgisch Staatsblad* της 8ης Μαΐου 2007, σ. 25101 και 25102).

7 — *Moniteur belge/Belgisch Staatsblad* της 13ης Νοεμβρίου 2001, σ. 38689.

8 — *Moniteur Belge/Belgisch Staatsblad* της 22ας Δεκεμβρίου 1939, σ. 8702.

9 — Η υποσημείωση αυτή δεν αφορά την ελληνική μετάφραση.

23. Το Ταμείο ανέφερε ότι, αν και οι Συνθήκες για την ίδρυση των Κοινοτήτων είναι διεθνείς συμβάσεις που ισχύουν στο Βέλγιο και ορισμένοι κανόνες των διεθνών αυτών οργανισμών έχουν άμεση εφαρμογή στα κράτη μέλη, ωστόσο οι κανόνες του ΚΥΚ των υπαλλήλων, μολονότι παρέχουν στους κοινοτικούς υπαλλήλους δικαιώματα τα οποία μπορούν να προβάλουν έναντι του εργοδότη τους, δεν έχουν άμεση και ευθεία εφαρμογή στη βελγική έννομη τάξη.

24. Η απόφαση περί παραπομπής επισημαίνει στη συνέχεια τη γραπτή γνωμοδότηση του εισαγγελέα στην υπόθεση της κύριας δίκης, σύμφωνα με την οποία ο κανονισμός 259/68, που έχει ως νομική βάση δύο διεθνείς Συνθήκες τις οποίες έχει κυρώσει το Βέλγιο —τη Συνθήκη ΕΚ και το Πρωτόκολλο για τα προνόμια και τις ασυλίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 8ης Απριλίου 1965 [10]— και ο οποίος, βάσει του άρθρου του 11, είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος, πρέπει να θεωρηθεί ότι συγκαταλέγεται στην έννοια της διεθνούς συμβάσεως περί κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύει στο Βέλγιο για τους σκοπούς του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976.

25. Το αιτούν δικαστήριο, μετά την παράθεση των απόψεων των διαδίκων και του εισαγγελέα, όπως αυτές υπενθυμίστηκαν ανωτέρω, και αφού επισημαίνει ότι η διάταξη αυτή, αναφερόμενη στις «διεθνείς συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν στο Βέλγιο», έχει διατυπωθεί διαφορετικά από άλλες εθνικές διατάξεις οι οποίες, όσον αφορά τον τομέα των συντάξεων, παραπέμπουν ρητώς στον «κανονισμό υπηρεσιακής καταστάσεως οργανισμού δημοσίου διεθνούς δικαίου», διατυπώνει το υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα χωρίς την ανάπτυξη άλλων σκέψεων.

26. Είναι προφανές ότι το προδικαστικό ερώτημα, έτσι όπως διατυπώθηκε με την απόφαση περί παραπομπής, δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Ερωτώντας αν ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το παράρτημά του VII αποτελούν «διεθν[ή] σύμβασ[η] κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύει στο Βέλγιο» υπό την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο την ερμηνεία διατάξεως της βελγικής νομοθεσίας [11]. Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, στο πλαίσιο του συστήματος δικαστικής συνεργασίας που θεσπίζει το άρθρο 234 ΕΚ, η ερμηνεία των εθνικών κανόνων εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια και όχι στο Δικαστήριο [12].

27. Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ορίσει την έννοια της «διεθνούς σύμβασης κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύει στο Βέλγιο» όπως χρησιμοποιείται στην

10 — GU 1967, 152, σ. 13.

11 — Παρατηρείται ότι, μολονότι το κείμενο της εθνικής αυτής διατάξεως δεν περιλαμβάνεται στην απόφαση περί παραπομπής, αλλά παρατίθεται στον φάκελο της διαδικασίας ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου που διαβιβάστηκε μαζί με την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, καθίσταται ωστόσο εφικτό από την απόφαση περί παραπομπής να κατανοηθεί το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής.

12 — Αποφάσεις της 12ης Οκτωβρίου 1993, C-37/92, Vanacker και Lesage (Συλλογή 1993, σ. I-4947, σκέψη 7), και της 20ής Οκτωβρίου 2005, C-511/03, Ten Kate Holding Musselkanaal κ.λπ. (Συλλογή 2005, σ. I-8979, σκέψη 25 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

προπαρατεθείσα εθνική διάταξη. Η εφαρμογή της διατάξεως αυτής και, ως εκ τούτου, η εκτίμηση αν ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ υπάγονται στην έννοια αυτή εμπίπτουν επίσης στην αρμοδιότητά του. Το Δικαστήριο μπορεί μόνο να παράσχει διευκρινίσεις ως προς τη νομική φύση των πράξεων αυτών προκειμένου να μπορέσει το αιτούν δικαστήριο να προβεί στην εκτίμηση αυτή.

28. Οι διευκρινίσεις αυτές, ακόμη και στην περίπτωση που δεν υπάρχει αμφιβολία ή δυσχέρεια, έχουν τη μέγιστη χρησιμότητα ενόψει ορισμένων ισχυρισμών που προβλήθηκαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Αναφέρω, ειδικότερα, ότι το Ταμείο υποστήριξε στο πλαίσιο της κύριας δίκης ότι οι κανόνες του ΚΥΚ των υπαλλήλων, μολονότι παρέχουν στους κοινοτικούς υπαλλήλους δικαιώματα τα οποία μπορούν να προβάλουν έναντι του εργοδότη τους, δεν έχουν άμεση και ευθεία εφαρμογή στη βελγική έννομη τάξη.

29. Εκτιμώ, επομένως, ότι το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπωθεί έτσι ώστε να ζητείται η διευκρίνιση της νομικής φύσης του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ και η ενδεχόμενη άμεση εφαρμογή τους στη βελγική έννομη τάξη.

30. Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί, εισαγωγικά, ότι η θέσπιση του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ αποτελεί την εφαρμογή από το Συμβούλιο της διατάξεως της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 283 ΕΚ) η οποία ζητεί από το εν λόγω όργανο να εκδώσει, προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με τα άλλα ενδιαφερόμενα όργανα, τον κανονισμό υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το καθεστώς που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού των Κοινοτήτων αυτών [13]. Ειδικές διατάξεις του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ συνιστούν στη συνέχεια τις λεπτομέρειες εφαρμογής ορισμένων κανόνων που περιλαμβάνονται στο Πρωτόκολλο σχετικά με τα προνόμια και τις ασυλίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ειδικότερα στα άρθρα του 7 και 12 έως 16, το οποίο, προσαρτώμενο στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργείας, είναι της ιδίας φύσεως και της ιδίας τάξεως με τις Συνθήκες αυτές.

31. Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως έχει υπογραμμίσει το Δικαστήριο, ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ θεσπίστηκαν με τον κανονισμό 259/68 και ότι, δυνάμει του άρθρου 189, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ (νυν άρθρο 249, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ), ο κανονισμός αυτός έχει γενική ισχύ, είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος [14], όπως διευκρινίζει το άρθρο 11 του εν λόγω

13 — Ο κανονισμός 259/68 εκδόθηκε, ειδικότερα, βάσει του άρθρου 24, παράγραφος 1, της Συνθήκης για την ίδρυση ενιαίου Συμβουλίου και ενιαίας Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (GU 1967, 152, σ. 2), άρθρο που καταργούσε το προηγούμενο άρθρο 212 της Συνθήκης ΕΟΚ και του οποίου το περιεχόμενο επαναλαμβάνεται με το άρθρο 283 ΕΚ.

14 — Αποφάσεις της 20ής Οκτωβρίου 1981, 137/80, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1981, σ. 2393, σκέψη 7), και της 7ης Μαΐου 1987, 186/85, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1987, σ. 2029, σκέψη 21).

κανονισμού. Επομένως, κατά το Δικαστήριο, εκτός των αποτελεσμάτων που αναπτύσσουν στην εσωτερική τάξη της κοινοτικής διοικήσεως, ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ συνεπάγονται επίσης υποχρεώσεις για τα κράτη μέλη, καθόσον η σύμπραξη των κρατών μελών είναι αναγκαία για την εφαρμογή των εν λόγω πράξεων [15].

32. Έτσι, για παράδειγμα, το Δικαστήριο — αποφαινόμενο ότι το άρθρο 67, παράγραφος 2, του ΚΥΚ των υπαλλήλων παρέχει τη δυνατότητα ρυθμίσεως των συγκρούσεων μεταξύ του κοινοτικού συστήματος και των διαφόρων εθνικών συστημάτων, δεδομένου ότι τα προβλεπόμενα από τον ΚΥΚ των υπαλλήλων οικογενειακά επιδόματα δεν καταβάλλονται στους δικαιούχους παρά μόνον εφόσον υπερβαίνουν το ποσό των ανάλογων επιδομάτων που καταβάλλονται κατ' εφαρμογή του συστήματος που προβλέπεται από τη νομοθεσία κράτους μέλους— παρατήρησε ότι, «επειδή ο συμπληρωματικός χαρακτήρας των επιδομάτων [των υπαλλήλων] που προβλέπονται από τον ΚΥΚ των υπαλλήλων στηρίζεται στο ίδιο το άρθρο 67, παράγραφος 2, δηλαδή σε μια διάταξη που περιλαμβάνεται σε κανονισμό που έχει θεσπιστεί σύμφωνα με το άρθρο 189, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, δεσμεύει τα κράτη μέλη και δεν μπορεί να αγνοηθεί από τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις» [16].

33. Ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ δεσμεύουν επομένως όλα τα κράτη μέλη και, μεταξύ αυτών, το Βέλγιο. Εξάλλου, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το δεσμευτικό αυτό αποτέλεσμα δεν υφίσταται εν προκειμένω έναντι των βελγικών αρχών, δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει επιπλέον αποφανθεί ότι το άρθρο 67, παράγραφος 2, του ΚΥΚ των υπαλλήλων δεν επιβάλλει «υποχρεώσεις σε βάρος των κρατών μελών ως προς τα οικογενειακά επιδόματα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο σύζυγος του μονίμου υπαλλήλου, εν ενεργεία ή συνταξιοδοτηθέντος, ή άλλου υπαλλήλου των Κοινοτήτων ασκεί στο κράτος μέλος ελεύθερο επάγγελμα» [17].

34. Η παρατήρηση αυτή του Δικαστηρίου σημαίνει, απλά, ότι δεν απαγορεύεται στο κράτος μέλος να αρνηθεί τα οικογενειακά επιδόματα που προβλέπει η δική του νομοθεσία επικαλούμενο τη δυνατότητα των δικαιούχων να λάβουν, για το ίδιο παιδί, οικογενειακά επιδόματα που καταβάλλονται δυνάμει του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ, στις περιπτώσεις που ο σύζυγος του μονίμου υπαλλήλου ή άλλου υπαλλήλου των Κοινοτήτων ασκεί στο κράτος μέλος αυτό ελεύθερο επάγγελμα [18]. Όπως, πράγματι, παρατήρησε το Δικαστήριο, «τα ιδίας φύσεως επιδόματα που κατά την προαναφερθείσα διάταξη πρέπει να αφαιρούνται από τα οικογενειακά επιδόματα που χορηγούνται βάσει του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως [των υπαλλήλων] και που, επομένως, απαλλάσσουν τα κοινοτικά όργανα από την υποχρέωση καταβολής των τελευταίων αυτών, είναι μόνον τα καταβαλλόμενα λόγω ασκήσεως μισθωτής εργασίας» [19]. Η μη εφαρμογή του άρθρου 67, παράγραφος 2, του ΚΥΚ των υπαλλήλων στις προαναφερθείσες περιπτώσεις ουδόλως αίρει το δεσμευτικό αποτέλεσμα και τη

15 — Αποφάσεις της 20ής Οκτωβρίου 1981, Επιτροπή κατά Βελγίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 8, και της 7ης Μαΐου 1987, Επιτροπή κατά Βελγίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 21.

16 — Απόφαση της 7ης Μαΐου 1987, Επιτροπή κατά Βελγίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 23.

17 — Όπ.π., σκέψη 34.

18 — Όπ.π., σκέψη 33.

19 — Όπ.π.

δυνατότητα άμεσης εφαρμογής του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ σε όλα τα κράτη μέλη, περιλαμβανομένου του Βελγίου.

35. Κατόπιν τούτου, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο μπορεί να δοθεί απάντηση υπογραμμίζοντας απλώς ότι ο ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ, που έχουν εγκριθεί με κοινοτικό κανονισμό, έχουν γενική ισχύ και είναι δεσμευτικοί ως προς όλα τα μέρη τους και ισχύουν άμεσα σε κάθε κράτος μέλος.

36. Η Επιτροπή, ωστόσο, που είναι η μόνη, πλην της S. Gysen, που υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις στην παρούσα διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, προτείνει να αναδιατυπωθεί το προδικαστικό ερώτημα με όρους πολύ ευρύτερους από αυτούς που παρατίθενται ανωτέρω στο σημείο 29. Προτείνει, συγκεκριμένα, να θεωρηθεί ότι ο εθνικός δικαστής ερωτά κατ' ουσίαν «αν η κοινοτική νομοθεσία πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει εθνική νομοθεσία, σύμφωνα με την οποία όταν τα οικογενειακά επιδόματα τα οποία δικαιούται ελεύθερος επαγγελματίας καταβάλλονται εξ ολοκλήρου από το κοινοτικό σύστημα που τέθηκε σε εφαρμογή βάσει του ΚΥΚ των υπαλλήλων [...], το τέκνο για το οποίο λαμβάνονται τα επιδόματα αυτά δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό της τάξεως των τέκνων του επαγγελματία αυτού [...], από την οποία εξαρτάται το ύψος των οικογενειακών επιδομάτων [που πρέπει να καταβληθούν για τα υπόλοιπα τέκνα του]».

37. Το προδικαστικό ερώτημα, διατυπωμένο με τους όρους αυτούς, δεν ζητεί απλώς διευκρινίσεις ως προς τη νομική φύση του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ ώστε να καταστεί δυνατό στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν οι πράξεις αυτές εμπίπτουν στην έννοια των «διεθνών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν στο Βέλγιο», την ισχύ των οποίων στο εσωτερικό δίκαιο πρέπει να καθορίσει το δικαστήριο αυτό.

38. Το ερώτημα αφορά αντιθέτως, ή εν πάση περιπτώσει, την ύπαρξη των ορίων που θέτει η κοινοτική νομοθεσία, ως πηγή κοινοτικού δικαίου ανώτερης τυπικής ισχύος, σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή του επίδικου εσωτερικού κανόνα. Αφορά τον καθορισμό —λαμβανομένης υπόψη της υποχρεώσεως του κοινοτικού δικαστή να ερμηνεύσει τον εσωτερικό κανόνα, στο μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία και ακόμη, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να τον απορρίψει αν μια τέτοια ερμηνεία δεν είναι δυνατή— των ενδεχόμενων απαιτήσεων της κοινοτικής νομοθεσίας, βάσει των οποίων πρέπει να προσανατολιστεί το αιτούν δικαστήριο κατά τον ορισμό της ισχύος της εν λόγω έννοιας του εσωτερικού δικαίου και, ενδεχομένως, κατά την εκτίμηση της συμβατότητας με την κοινοτική νομοθεσία του κανόνα που περιέχει η έννοια αυτή στην περίπτωση που δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή κατά τρόπο που να περιλαμβάνει τον ΚΥΚ των υπαλλήλων και το ΚΛΠ.

39. Ανακύπτει το ερώτημα μήπως η αναδιατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος την οποία προτείνει η Επιτροπή, η οποία

συνεπάγεται σημαντική διεύρυνση του αντικειμένου του ερωτήματος που έθεσε το αιτούν δικαστήριο, εξέρχεται του πλαισίου συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, όπως αυτό έχει οριστεί από το σύστημα του άρθρου 234 ΕΚ.

40. Υπενθυμίζω συναφώς ότι, κατά τη νομολογία, σε περίπτωση που τα ερωτήματα δεν έχουν διατυπωθεί προσηκόντως ή υπερβαίνουν το πλαίσιο των εξουσιών που παρέχει το άρθρο 234 ΕΚ, το Δικαστήριο διατηρεί την ευχέρεια να εξαγάγει, από το σύνολο των στοιχείων που του παρέχει το εθνικό δικαστήριο και ιδίως από το αιτιολογικό της αποφάσεως περί παραπομπής, εκείνα τα στοιχεία του κοινοτικού δικαίου τα οποία χρειάζονται ερμηνεία, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς [20].

41. Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο μπορεί να υποχρεωθεί να λάβει υπόψη κανόνες του κοινοτικού δικαίου στους οποίους δεν αναφέρθηκε το εθνικό δικαστήριο κατά τη διατύπωση του ερωτήματός του [21]. Αυτό συμβαίνει τόσο στις περιπτώσεις που το υποβληθέν προς το Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα αναφέρεται σε κανόνες της κοινοτικής νομοθεσίας αλυσιτελείς για την περίπτωση που αποτέλεσε την αιτία υποβολής των προδικαστικών ερωτημάτων [22] όσο και στις περιπτώσεις που δεν παρατίθεται κανένας ειδικός κανόνας του κοινοτικού δικαίου, αλλά αναφέρεται η Συνθήκη ΕΚ ή το κοινοτικό δίκαιο στο σύνολό του [23].

42. Έχουν υπάρξει επίσης περιπτώσεις στη νομολογία στις οποίες το Δικαστήριο διεύρυνε το αντικείμενο του υποβληθέντος προδικαστικού ερωτήματος αποφαινόμενο επί του κύρους κοινοτικού νομοθετήματος όταν το προδικαστικό ερώτημα είχε διατυπωθεί από τον εθνικό δικαστή έτσι ώστε να ζητεί απλώς από το Δικαστήριο μια ερμηνεία [24].

43. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει επομένως ότι διαθέτει ευρύ περιθώριο ελευθερίας κατά την αναζήτηση των στοιχείων του κοινοτικού δικαίου που χρήζουν ερμηνείας για την επίλυση της υποθέσεως της κύριας δίκης και τούτο σύμφωνα με την απαίτηση να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο «χρήσιμη απάντηση» σε πνεύμα πλήρους συνεργασίας. Στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που θεσπίζει το άρθρο 234 ΕΚ, με την οποία

20 — Βλ., μεταξύ πολλών, τις αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 1986, 35/85, Tissier (Συλλογή 1986, σ. 1207, σκέψη 9), και της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal (Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 34).

21 — Αποφάσεις Tissier, προπαρατεθείσα, σκέψη 9· της 2ας Φεβρουαρίου 1994, C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb (Συλλογή 1994, σ. I-317, σκέψη 7), και της 7ης Νοεμβρίου 2002, C-228/01 και C-289/01, Bourrasse και Perchicot (Συλλογή 2002, σ. I-10213, σκέψη 33).

22 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1990, C-315/88, Bagli Pennacchiotti (Συλλογή 1990, σ. I-1323)· της 6ης Απριλίου 1995, C-315/93, Flip και Verdegem (Συλλογή 1995, σ. I-913)· Teckal, προπαρατεθείσα, και Bourrasse και Perchicot, προπαρατεθείσα.

23 — Βλ., ως παραδείγματα της νομολογίας αυτής, αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1971, 10/71, Muller κ.λπ. (Συλλογή τόμος 1069-1971, σ. 895)· της 13ης Δεκεμβρίου 1984, 251/83, Haug-Adrion (Συλλογή 1984, σ. 4277)· Tissier, προπαρατεθείσα· της 19ης Νοεμβρίου 1991, C-235/90, Aliments Morvan (Συλλογή 1991, σ. I-5419), και της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-168/95, Arcaro (Συλλογή 1996, σ. I-4705).

24 — Βλ., ενδεικτικά, αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1977, 62/76, Strehl (Συλλογή τόμος 1977, σ. 69)· της 15ης Οκτωβρίου 1980, 145/79, Roquette Frères (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 153), και της 14ης Ιουνίου 1990, C-37/89, Weiser (Συλλογή 1990, σ. I-2395).

το εθνικό δικαστήριο και το Δικαστήριο — καθένα κατά την τάξη της αρμοδιότητάς του και προς εξασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου— καλούνται να συμβάλουν ευθέως και αμοιβαίως στην κατάρτιση μιας αποφάσεως, αποκλειομένης κάθε καθαρά παρελκυστικής τυπικότητας [25]. Η ευρεία ευχέρεια αναδιατυπώσεως των προδικαστικών ερωτημάτων, ακόμη και με τη διεύρυνση του αντικειμένου τους, την οποία το Δικαστήριο επιφυλάσσει στον εαυτό του, στο μέτρο που καθιστά δυνατή την πρόληψη πιθανής επαναλήψεως της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, στηρίζεται επομένως και σε λόγους διαδικαστικής οικονομίας.

44. Εν προκειμένω, αν και η αναδιατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το tribunal du travail de Bruxelles με τον τρόπο που προτείνει η Επιτροπή δεν φαίνεται να υπερβαίνει τα ευρεία όρια της προδικαστικής αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, όπως αυτή έχει καθοριστεί από τη νομολογία, τούτο προφανώς δεν σημαίνει ότι το Δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να υιοθετήσει την άποψη αυτή.

45. Μολονότι το Δικαστήριο είναι υποχρεωμένο, κατ' εφαρμογή των άρθρων 10 ΕΚ και 234 ΕΚ, να απαντήσει σε όσα ερωτήματα υποβάλλουν τα αιτούντα δικαστήρια επί της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις παραδεκτού που έχει καθορίσει η νομολογία, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, αντιθέτως, ότι είναι υποχρεωμένο να απαντήσει σε ερωτήματα που δεν έθεσαν τα δικαστήρια αυτά, αλλά τέθηκαν, ενώπιόν του, από τα μέρη που μετέχουν στη διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, τα οποία είναι, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, οι διάδικοι της κύριας δίκης, τα κράτη μέλη, η Επιτροπή και, ενδεχομένως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και επιπλέον, όταν πρόκειται για έναν από τους τομείς εφαρμογής της συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, τα συμβαλλόμενα στη συμφωνία αυτή κράτη μέλη, εκτός των κρατών μελών, και η Εποπτεύουσα Αρχή που προβλέπεται από την εν λόγω συμφωνία.

46. Η ευχέρεια του Δικαστηρίου να δώσει στον εθνικό δικαστή μια ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που υπερβαίνει αυτό που ζητήθηκε από το δικαστήριο αυτό πρέπει να ασκείται με σύνεση και να στηρίζεται σε λόγους σκοπιμότητας.

47. Εν προκειμένω, παρατηρώ ότι το θέμα που προβάλλει η Επιτροπή βαίνει πέραν των θεμάτων που απασχολούν το αιτούν δικαστήριο. Ουδόλως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής ότι το tribunal du travail de Bruxelles αμφιβάλλει για τη συμβατότητα με τις διατάξεις ή με τις αρχές του κοινοτικού δικαίου του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, του

25 — Απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1965, 16/65, Schwarze (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 191).

οποίου εξάλλου δεν παραθέτει την ερμηνεία. Βρισκόμαστε επομένως ενώπιον μιας περιπτώσεως αρκετά διαφορετικής από εκείνη στην οποία το αιτούν δικαστήριο διερωτάται για τη συμβατότητα συγκεκριμένης εθνικής ρυθμίσεως, την οποία ερμηνεύει, με συγκεκριμένη διάταξη του κοινοτικού δικαίου και στην οποία το Δικαστήριο απαντά, *λαμβάνοντας υπόψη την προβληματική που προβάλλει το εν λόγω δικαστήριο*, τονίζοντας ότι δεν είναι εφαρμοστέα στη συγκεκριμένη περίπτωση η διάταξη αυτή και δίδοντας την ερμηνεία άλλης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου η οποία είναι εφαρμοστέα στη συγκεκριμένη περίπτωση και στην οποία αντιβαίνει η εν λόγω ρύθμιση [26].

48. Η προτεινόμενη από την Επιτροπή αναδιατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος δεν κρίνεται κατά τα λοιπά αναγκαία για να εξασφαλισθεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της προδικαστικής παραπομπής. Όπως προαναφέρθηκε, ακόμη κι αν το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο είναι κακώς διατυπωμένο, υπάρχει η δυνατότητα αναδιατυπώσεώς του υπό τους όρους που προανέφερα στο σημείο 29, για να εξασφαλισθεί παρ' όλ' αυτά μια χρήσιμη απάντηση εκ μέρους του Δικαστηρίου.

49. Θεωρώ άσκοπο να αποδυθεί το Δικαστήριο στην αναζήτηση προς πάσα κατεύθυνση εντός της κοινοτικής νομοθεσίας διατάξεως η οποία, ενδεχομένως, απαγορεύει εθνική ρύθμιση όπως αυτή που περιγράφεται στο ερώτημα όπως διατυπώνεται σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής. Το Δικαστήριο θα μπορούσε, το πολύ, να εξετάσει την ισχύ της μοναδικής κοινοτικής διατάξεως την οποία επικαλείται η Επιτροπή με τις έγγραφες παρατηρήσεις της, δηλαδή το άρθρο 10 ΕΚ. Τούτο έχει γίνει δεκτό κατ' αναλογία με την πρόσφατη τάση της νομολογίας σύμφωνα με την οποία, σε θέματα παραδεκτού προδικαστικών ερωτημάτων, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην απαίτηση να αναφέρει το αιτούν δικαστήριο τους ακριβείς λόγους που το οδήγησαν να αμφιβάλλει ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και να θεωρήσει αναγκαίο να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο, καθώς και κάποιες ελάχιστες διευκρινίσεις αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους επέλεξε τις κοινοτικές διατάξεις των οποίων ζητεί την ερμηνεία καθώς και του συνδέσμου που θεωρεί ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας επί της διαφοράς της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας [27].

50. Υπενθυμίζω, τέλος, το καθήκον του Δικαστηρίου να μεριμνά για την εξασφάλιση της δυνατότητας στα ενδιαφερόμενα μέρη, υπό την έννοια του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, να υποβάλλουν γραπτές παρατηρήσεις, λαμβανομένου υπόψη ότι, πριν την υποβολή των

26 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2004, C-293/03, My (Συλλογή 2004, σ. I-12013).

27 — Διατάξεις της 28ης Ιουνίου 2000, C-116/00, Laguillaumie (Συλλογή 2000, σ. I-4979, σκέψη 16)· της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-425/03, Provvidenza Regio (δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 9)· της 1ης Δεκεμβρίου 2005, C-116/05, Dhumeaux κ.λπ. (δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 21), και της 13ης Ιουλίου 2006, C-166/06, Eurodomus (δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψεις 7 και 8). Στη δεύτερη από τις ανωτέρω διατάξεις περί απαραδέκτου, επισημαίνεται, ειδικότερα, ότι το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας των οποίων ζητούσε την ερμηνεία (σκέψη 12).

παρατηρήσεων αυτών, μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής κοινοποιούνται [28].

51. Για τους λόγους ακριβώς που αναφέρονται στο σημείο 47 ανωτέρω, η δυνατότητα για τους ενδιαφερόμενους υπό την έννοια του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου να εκφέρουν την άποψή τους με γραπτές παρατηρήσεις ως προς την ενδεχόμενη ύπαρξη διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας που απαγορεύουν εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, ερμηνευόμενη όπως προτείνει το Ταμείο, μολονότι βέβαια δεν αποκλείεται παντελώς, παραμένει ωστόσο λίαν θεωρητική. Είναι αληθές ότι τα εν λόγω πρόσωπα —στα οποία, δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, κοινοποιήθηκαν οι γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε η Επιτροπή— θα μπορούσαν να προβάλουν την άποψή τους συναφώς ζητώντας να ορισθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση και να αναπτύξουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους. Ωστόσο, αφενός, δεν πρέπει να λησμονείται ότι μόνον η απόφαση περί παραπομπής κοινοποιείται στα μέρη που αναφέρονται στο άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, ιδίως στα κράτη μέλη, συνοδευομένη από μετάφραση στην επίσημη γλώσσα κάθε κράτους [29], ενώ οι γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε η Επιτροπή στην υπό κρίση διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως κοινοποιήθηκαν στα πρόσωπα αυτά μόνο στη γλώσσα διαδικασίας (στη γαλλική). Αφετέρου, η δυνατότητα που πρέπει να εξασφαλισθεί είναι η δυνατότητα υποβολής *γραπτών* παρατηρήσεων.

52. Η διεύρυνση του αντικειμένου του προδικαστικού ερωτήματος που πρότεινε η Επιτροπή απαιτεί επομένως να δοθεί στα κράτη μέλη και στους διαδίκους της κύριας δίκης η δυνατότητα να εκφέρουν γραπτώς την άποψή τους επί του θέματος που προέβαλε η Επιτροπή. Ιδιαίτερη σημασία έχει, κατά τη γνώμη μου, να ζητηθεί από την Κυβέρνηση του Βελγίου να υποβάλει παρατηρήσεις, δεδομένου ότι το εν λόγω ερώτημα θα μπορούσε να θέσει έμμεσα υπό συζήτηση τη συμβατότητα με την κοινοτική νομοθεσία ενός κανόνα της βελγικής νομοθεσίας. Η υποβολή των εν λόγω παρατηρήσεων είναι βεβαίως ακόμη δυνατή, αλλά θα καθυστερούσε τις προθεσμίες για την επίλυση της υπό κρίση υποθέσεως.

53. Οι προαναφερθείσες σκέψεις λειτουργούν αποτρεπτικά όσον αφορά τη διεύρυνση του αντικειμένου της εξετάσεως που πραγματοποιεί το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υπό κρίση διαδικασίας ως προς το θέμα που πρότεινε η Επιτροπή. Το αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος πρέπει επομένως, κατά τη γνώμη μου, να παραμείνει εντός των ορίων που αναφέρθηκαν στο σημείο 29 ανωτέρω. Εξάλλου, υπενθυμίζω ότι η Επιτροπή έχει πάντοτε τη δυνατότητα να παραπέμψει στο Δικαστήριο το θέμα της συμβατότητας του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος

28 — Αποφάσεις της 1ης Απριλίου 1982, 141/81 έως 143/81, Holdijk κ.λπ. (Συλλογή 1982, σ. 1299, σκέψη 6), και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-207/01, Altair Chimica (Συλλογή 2003, σ. I-8875, σκέψη 25)· διατάξεις της 23ης Μαρτίου 1995, C-458/93, Saddik (Συλλογή 1995, σ. I-511, σκέψη 13), και Laguillaumie, προπαρατεθείσα, σκέψη 14.

29 — Βλ. διάταξη Laguillaumie, προπαρατεθείσα, σκέψη 24.

της 8ης Απριλίου 1976 με την κοινοτική νομοθεσία κινώντας τη διαδικασία λόγω παραβάσεως βάσει του άρθρου 226 ΕΚ.

54. Επομένως, επικουρικώς μόνο και σε γενικές γραμμές θα εξετάσω κατωτέρω επί της ουσίας το θέμα αν το άρθρο 10 ΕΚ απαγορεύει ή όχι εθνική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία, στο πλαίσιο της πληρωμής από τον αρμόδιο εθνικό οργανισμό οικογενειακών επιδομάτων για συντηρούμενα τέκνα ελεύθερου επαγγελματία, το τέκνο του επαγγελματία αυτού για το οποίο δικαιούται οικογενειακά επιδόματα καταβαλλόμενα δυνάμει του ΚΥΚ των υπαλλήλων και του ΚΛΠ δεν λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό της τάξεως των υπολοίπων τέκνων του ίδιου επαγγελματία, η οποία τάξη, κατ' εφαρμογή της ρυθμίσεως αυτής, επηρεάζει το ύψος των οικογενειακών επιδομάτων που καταβάλλονται γι' αυτά.

55. Η Επιτροπή εξέφρασε την άποψη ότι η απάντηση στο θέμα αυτό πρέπει να είναι καταφατική, επικαλούμενη συναφώς το προηγούμενο που αποτελεί η απόφαση My [30], σχετικά με εθνική ρύθμιση που δεν επέτρεπε στον αρμόδιο φορέα πρόνοιας να λάβει υπόψη τα έτη εργασίας που συμπληρώθηκαν στην υπηρεσία ενός κοινοτικού οργάνου προς θεμελίωση δικαιώματος λήψεως πρόωρης συντάξεως δυνάμει του εθνικού συνταξιοδοτικού συστήματος.

56. Με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο, παρατηρώντας ότι το άρθρο 10 ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη να διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση της αποστολής της, δέχθηκε κατ' ουσίαν ότι το εν λόγω άρθρο, σε συνδυασμό με τον ΚΥΚ των υπαλλήλων, απαγόρευε την εθνική αυτή ρύθμιση [31].

57. Ωστόσο, δεν μπορώ να μην αναφέρω ότι το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό αφού διαπίστωσε ότι «μια τέτοια εθνική ρύθμιση είναι ικανή να εμποδίσει και, επομένως, να αποθαρρύνει την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας σε θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, κατά το μέτρο που ένας εργαζόμενος ο οποίος υπαγόταν προηγουμένως σε εθνικό συνταξιοδοτικό σύστημα, με το να δεχθεί θέση απασχολήσεως σε τέτοιο θεσμικό όργανο, κινδυνεύει να απολέσει τη δυνατότητα να λάβει, δυνάμει του ως άνω συστήματος, παροχή γήρατος την οποία θα εδικαιούτο αν δεν είχε δεχθεί την εν λόγω θέση απασχολήσεως» [32].

58. Το Δικαστήριο προσέδωσε επομένως βαρύτητα, προκειμένου να κρίνει την εθνική αυτή ρύθμιση ως αντιβαίνουσα στο άρθρο 10 ΕΚ, έστω και σε συνδυασμό με τις διατάξεις του ΚΥΚ των υπαλλήλων, στο γεγονός ότι η απασχόληση στην Κοινότητα των ημεδαπών

30 — Όπ.π.

31 — Όπ.π., σκέψεις 48 και 49.

32 — Όπ.π., σκέψη 47.

υπαλλήλων που είχαν ορισμένη προϋπηρεσία μπορούσε να καταστεί δυσχερέστερη, εμποδίζοντας έτσι τη λειτουργία των κοινοτικών θεσμικών οργάνων.

59. Παρόμοια προσέγγιση είχε ακολουθήσει προηγουμένως το Δικαστήριο με την απόφαση Tither [33], που αφορούσε εθνικό καθεστώς που ευνοούσε την αγορά και την ανακαίνιση ατομικής κατοικίας και απέκλειε από το προβλεπόμενο πλεονέκτημα (της επιδοτήσεως των τόκων που καταβάλλονταν επί των ενυπόθηκων δανείων) όσους ελάμβαναν μη φορολογούμενες αμοιβές δυνάμει απαλλαγής ή ειδικής ατέλειας, και ως εκ τούτου τους υπαλλήλους της Κοινότητας. Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο, ειδικότερα, να προσδιορίσει αν το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ (νυν άρθρο 10 ΕΚ) επέβαλε στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να χορηγεί το πλεονέκτημα σε όλους εφόσον πληρούσαν τις λοιπές προϋποθέσεις που έθετε το εν λόγω καθεστώς. Υπενθυμίζοντας ότι η προπαρατεθείσα διάταξη «απαγορεύει, μεταξύ άλλων, στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα δυνάμενα να παρεμβάλλουν εμπόδια στη λειτουργία των κοινοτικών θεσμικών οργάνων», το Δικαστήριο παρατήρησε ότι, μολονότι μια ρύθμιση όπως το επίδικο καθεστώς μπορούσε να έχει «ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τους υπαλλήλους και το λοιπό προσωπικό των Κοινοτήτων ενός οικονομικού πλεονεκτήματος το οποίο θα δικαιούνταν αν δεν είχαν την ιδιότητα αυτή», δεν ήταν όμως πιθανό να πρόκειται για «μέτρο [...] ικανό να αποτρέψει ορισμένα πρόσωπα από το να εργασθούν στις Κοινότητες ή να αποτελέσει κίνητρο για να παραιτηθούν από τα καθήκοντα που ασκούν» και, συνεπώς, «ικανό να παρεμβάλει εμπόδια στη λειτουργία των κοινοτικών θεσμικών οργάνων». Κατέληξε, επομένως, ότι το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν απαγόρευε στα κράτη μέλη να αρνούνται στους υπαλλήλους και στο λοιπό προσωπικό των Κοινοτήτων ένα πλεονέκτημα όπως αυτό που προέβλεπε το εθνικό καθεστώς της κύριας δίκης.

60. Πάντως, επανερχόμενος στην προκείμενη διαδικασία της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, έχω τη γνώμη ότι είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι ρύθμιση όπως αυτή του άρθρου 16, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος της 8ης Απριλίου 1976, εάν ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει τον συνυπολογισμό, στο πλαίσιο που καθορίζει, των τέκνων του ελεύθερου επαγγελματία για τα οποία χορηγούνται οικογενειακά επιδόματα δυνάμει του ΚΥΚ των υπαλλήλων ή του ΚΛΠ, είναι ικανή να αποτρέψει κάποιους από το να εργασθούν στις Κοινότητες ή να τους παρακινήσει να παραιτηθούν. Η ίδια η Επιτροπή τονίζει, αναφερόμενη στη συγκεκριμένη υπόθεση, ότι η βελγική ρύθμιση δεν δημιουργεί καμία απώλεια στον εν λόγω κοινοτικό υπάλληλο (τον πρώτο σύζυγο της S. Gysen, πατέρα τού Adrien), στον βαθμό που έχει απλώς ως αποτέλεσμα τη μείωση, σε σχέση με ό,τι θα

33 — Απόφαση της 22ας Μαρτίου 1990, C-333/88 (Συλλογή 1990, σ. I-1133).

συνέβαινε σε άλλη περίπτωση, του ποσού των οικογενειακών επιδομάτων το οποίο πρέπει να καταβάλει το Ταμείο στην πρώην σύζυγό του για τα τέκνα Augustin και Elise, τα οποία απέκτησε από τον δεύτερο σύζυγό της, που δεν είναι υπάλληλος των Κοινοτήτων [34]. Εξάλλου, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι η μείωση αυτή καταλήγει να έχει επίπτωση στο σύνολο των εισοδημάτων τα οποία η S. Gysen μπορεί να διαθέσει για να αντιμετωπίσει τα έξοδα συντήρησης του πρώτου τέκνου και, ως εκ τούτου, σε τελευταία ανάλυση, επηρεάζει την έκταση των υποχρεώσεων τις οποίες υπέχει ο πατέρας του τέκνου αυτού, κοινοτικός υπάλληλος, λόγω της συμμετοχής του στα έξοδα αυτά, η επιρροή αυτή είναι πολύ έμμεση και δευτερεύουσα για να μπορεί να δημιουργήσει το εν λόγω αποτρεπτικό ή προτρεπτικό αποτέλεσμα.

61. Βεβαίως, η Επιτροπή ορθώς υπογραμμίζει ότι η εφαρμογή της βελγικής ρυθμίσεως, ερμηνευόμενη όπως αναφέρεται στο προηγούμενο σημείο, θα είχε ως συνέπεια για την S. Gysen και τα τέκνα της Augustin και Elise, απλώς και μόνον εκ του γεγονότος ότι, τελικά, ο πατέρας τού Adrien εργάζεται σε κοινοτικό όργανο, μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που θα είχαν αν ο εν λόγω πατέρας δεν εργαζόταν στη θέση αυτή [35]. Υπό το φως του κριτηρίου ερμηνείας που συνάγεται από τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Tither και My, η άνιση αυτή μεταχείριση δεν αποτελεί πάντως, κατά τη γνώμη μου, παραβίαση εκ μέρους του βελγικού κράτους της υποχρέωσης ειλικρινούς συνεργασίας με τα κοινοτικά θεσμικά όργανα που καθιερώνει το άρθρο 10 ΕΚ.

62. Δεν χρειάζεται καν να προσθέσω —στον βαθμό που διαφεύγει από τα όρια της εξετάσεως όπως καθορίστηκαν και καταδείχθηκαν στα σημεία 29 και 53 ανωτέρω— ότι η άνιση αυτή μεταχείριση δεν μπορεί να επικριθεί με την επίκληση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου ή των ειδικότερων εκφράσεών της που αποτελούν το άρθρο 12 ΕΚ (απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας) και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας [36] (σύμφωνα με το οποίο ο εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους που απασχολείται σε άλλο κράτος μέλος «απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους»). Από τον φάκελο της υποθέσεως δεν προκύπτει, πράγματι, κανένα στοιχείο που να επιτρέπει να γίνει δεκτό ότι συντρέχει, εν προκειμένω, περίπτωση εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και δεν πρόκειται για περίπτωση καθαρά εσωτερική του βελγικού κράτους.

34 — Γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής, σημεία 37 και 38.

35 — Όπ.π., σημείο 40.

36 — ΕΕ L 257, σ. 2.

V — Πρόταση

63. Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το tribunal du travail de Bruxelles ως εξής:

«Ο Κανονισμός Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το Καθεστώς που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Κοινοτήτων αυτών, που εγκρίθηκαν βάσει του κανονισμού (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 259/68 του Συμβουλίου, της 29ης Φεβρουαρίου 1968, έχουν γενική ισχύ και είναι δεσμευτικοί ως προς όλα τα μέρη τους και ισχύουν άμεσα σε κάθε κράτος μέλος.

Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το εθνικό δίκαιο, να καθορίσει αν, υπό το φως των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών, οι πράξεις αυτές αποτελούν "διεθνή σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύει στο Βέλγιο" υπό την έννοια της επίδικης στην κύρια δίκη εθνικής ρυθμίσεως.»